

GENERÁLNÍ ŠTÁB V LETECH VÁLKY

Na jaře letošního roku vyšla v SSSR [Vojennoje izdatel'stvo MO SSSR, Moskva 1968] velmi zajímavá memoárová kniha o činnosti GŠ SSSR v letech Velké vlastenecké války. Její autor, armádní generál S. M. Štemenko, je v naší širší vojenské veřejnosti málo znám; vzhledem ke svému tehdejšímu funkčnímu zařazení má však všechny předpoklady ke splnění úkolu, který si stanovil v úvodu své knihy.

Generál Štemenko, jak vyplývá z jeho knihy, byl krátkou dobu po zakončení Vojenské akademie velitelem výcvikového těžkého tankového praporu a po absolvování Akademie Generálního štábu na podzim 1940 nastoupil jako starší pomocník náčelníka oddělení operační správy GŠ.

Zajímavý byl průběh autorova studia na Akademii GŠ, které měl dvakrát přerušeno. V prvním případě byli posluchači Akademie GŠ koncem srpna 1939 na stáži; autor byl konkrétně určen ke štábu Kyjevského zvláštního vojenského okruhu, kde se měly konat velké manévry. Tyto manévry připravovaly oba pohraniční okruhy (Kyjevský a Běloruský) v souvislosti s přípravou války hitlerovského Německa proti Polsku.

Jak je známo, Polsko bylo napadeno 1. září 1939. V důsledku této skutečnosti byl Kyjevský vojenský okruh doplněn k 7. září vojáky ze zálohy a velitel okruhu byl upozorněn na přípravu k pochodu na Západní Ukrajinu. V této době se podle autora z Kyjevského okruhu vytvořil Ukrajinský front pod velením maršála SSSR C. K. Timošenka, který dostal rozkaz do 16. září připravit vojska k rozhodnému útoku a 17. září 1939 překročit státní hranice s Polskem.

Po skončení polské kampaně pokračovali posluchači Akademie GŠ opět ve studiu, které bylo znovu přerušeno v zimě 1940 v průběhu finsko-sovětské války a teprve po jejím zakončení 12. března 1940 se opět vrátili ke studiu, které zakončili na podzim 1940.

Po zahájení války v roce 1941 se stal generál Štemenko náčelníkem směru, později zástupcem náčelníka operační správy a od roku 1943 až do konce války byl náčelníkem operační správy GŠ. Po válce zastával po dobu čtyř let funkci náčelníka GŠ. Jak je známo z tisku, je v současné době náčelníkem štábu spojených ozbrojených sil států — účastníků Varšavské smlouvy.

Již z tohoto stručného přehledu jeho vojenské dráhy je zřejmé, že je oprávněn napsat knihu, první svého druhu, která hluboce rozebírá práci GŠ za

války. V úvodu autor poukazuje na to, že všichni autoři memoárové literatury o Velké vlastenecké válce se rekrutují z řad velitelů frontů, armád, svazků apod. Zdůrazňuje, že zatím nebylo téměř nic pozitivního napsáno o činnosti GŠ a o Vrchním velitelství (STAVKA), ba spíše naopak — jejich činnost byla dosud (a to jen okrajově) hodnocena vcelku záporně, asi tak, že na GŠ a ve STAVCE byli lidé odtrženi od života, lidé, kteří se pokoušeli velet vojskům pomocí globusu.

Název knihy nesmí být chápán podle autora doslova, jelikož se nesnaží všestranně popisovat činnost celého GŠ za války. Po přečtení knihy se však čtenáři ukáže plastický obraz práce GŠ, J. V. Stalina a velitelů frontů za války, seznámí se se způsobem plánování důležitých operací i s charakteristikou řady vojenských funkcionářů, kteří tehdy zastávali vysoké funkce na GŠ a na jednotlivých frontech.

Knihy kromě úvodu obsahuje celkem 15 hlav, ve kterých je ukázána autorova činnost, zasazená velmi přehledně do celkového rámce tehdejších historických událostí, takže čtenář získá naprostý přehled o celkovém rázu a podmínkách dané etapy. V některých státech je celková charakteristika činnosti buď hlavního velitele, GŠ, nebo některých vedoucích funkcionářů. Touto formou se tedy čtenář dozví o různých jednáních, která byla doposud obestřena rouškou vojenského tajemství, nebo všeobecně některé události byly „tabu“, poněvadž se týkaly činnosti J. V. Stalina.

Velmi podrobně jsou v knize rozebrány události na GŠ SSSR v prvních týdnech a měsících po zahájení války s hitlerovským Německem.

Čtenář se zde seznámí nejen s činností GŠ v tomto velmi těžkém období, ale i s celkovým vývojem situace na frontě. Autor ukazuje, že jedním z hlavních problémů na GŠ bylo udržení stálého spojení se štáby frontů, především se Západním frontem, což ve svých důsledcích způsobovalo malou informovanost GŠ o skutečné situaci na frontě.

Dále jsou zde uváděny i takové závery, jako např. to, že mírová organi-

zační struktura GŠ, zejména operační správa, nevyhovovala válečným potřebám a byla změněna. Tak např. k zabezpečení velení vytvořili na operační správě skupiny směrových důstojníků ke každému frontu. Aby byl umožněn potřebný odpočinek, byli důstojníci GŠ rozděleni na dvě směny, pracující po 24 hodinách, které se střídaly vždy v 7 hodin ráno apod.

Velmi zajímavé bylo i řešení kádrových otázek v prvních dnech války. Generál Stemenko ukazuje, jak byly tyto otázky řešeny na nejvyšších místech. Tak v prvních dnech války byl náčelník GŠ G. K. Žukov jmenován velitelem frontu, náčelník operační správy odešel na funkci náčelníka štábu Západního frontu, kde byli jeho předchůdci spolu s velitelem frontu a náčelníkem operační správy frontu zbaveni funkcí. Rovněž na operační správě byla praktikována pozoruhodná kádrová politika u vedoucích funkcionářů. Jak ukazuje autor, ve funkcích náčelníka operační správy se ještě před zahájením války v r. 1941 vystřídal několik generálů, z nichž někteří byli na tomto místě pouze několik měsíců. K těmto změnám docházelo i po zahájení války. Autor ukazuje, že tyto kádrové změny v prvních dnech války vyvolávaly na GŠ velkou nervozitu.

Tolik jsem stručně uvedl jen pro ilustraci, aby si čtenáři mohli udělat alespoň přibližný obraz o celkovém charakteru této knihy.

Domnívám se, že po přečtení celé knihy získá čtenář skutečně reálnou představu o práci GŠ a zejména operační správy za války, seznámí se s některými charakteristickými rysy vedoucích funkcionářů SSSR a Sovětské armády a v mnoha směrech si může poopravit své mínění o činnosti J. V. Stalina za války, která nám byla vysvětlována v uplynulých letech značně zkresleně.

Především bude tato kniha zajímavá „operátory“, kteří se mohou seznámit s mnoha pracovními poznatky svých předchůdců z této doby.

Vzhledem k tomu, že kniha obsahuje řadu zajímavostí, pokusím se v některých z příštích čísel Vojenské mysli ukázat na některé problémy z hlediska jejich možné dnešní aplikace.